

УКРАЇНА НА СВІТОВОМУ РИНКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО КАПІТАЛУ UKRAINE IN THE WORLD MARKET OF ENTREPRENEURS 'CAPITAL

УДК 339.72

DOI <https://doi.org/10.32843/bses.52-7>

Прокопчук О.А.

к.е.н., доцент
Житомирський національний
агроекологічний університет

Горбачова І.В.

к.е.н., доцент кафедри міжнародних
економічних відносин
та європейської інтеграції
Житомирський національний
агроекологічний університет

Prokopchuk Oksana

Zhytomyr National Agroecological
University

Gorbachova Iryna

Zhytomyr National Agroecological
University

У статті досліджено сучасні тренди розвитку світового ринку капіталу, зокрема тенденції міжнародних потоків прямих іноземних інвестицій як одного з визначальних чинників трансформації глобальної економіки. Встановлено факт сповільнення процесів руху ПІІ, що зумовлено зміцненням позицій висхідних країн та посиленням заходів протекціонізму та сек'юритизації з боку високорозвинених країн, переорієнтацією політики останніх у напрямі нагромадження капіталу як джерела економічної стійкості. За результатами дослідження доведено, що активність міжнародних інвестиційних процесів є індикатором стійкості глобальної економіки, а рівень залученості до них окремих країн – відображенням їх економічної та інституційної зрілості. Проаналізовано особливості участі України у процесі міжнародного руху підприємницького капіталу. Встановлено, що для України характерними є постійні значні коливання в обсязі залучення іноземного капіталу, що пов'язано, головним чином, із макроекономічними та політичними чинниками, нестійкістю до негативних змін у світовій економіці. **Ключові слова:** ринок капіталу, світовий ринок, прями іноземні інвестиції, ПІІ, підприємницький капітал, глобальна економіка, глобалізація.

В статье исследованы современные тренды развития мирового рынка капи-

тала, в частности тенденции между-народных потоков прямых иностранных инвестиций как одного из определяющих факторов трансформации глобальной экономики. Установлен факт замедления процессов движения ПИИ, что обусловлено укреплением позиций восходящих стран и усилением мер протекционизма и секьюритизации со стороны высокоразвитых стран, переориентацией политики последних в направлении накопления капитала как источника экономической устойчивости. По результатам исследования доказано, что активность международных инвестиционных процессов является индикатором устойчивости глобальной экономики, а уровень вовлеченности в них отдельных стран – отражением их экономической и институциональной зрелости. Проанализированы особенности участия Украины в процессе международного движения предпринимательского капитала. Установлено, что для Украины характерны постоянные значительные колебания в объеме привлечения иностранного капитала, что связано, главным образом, с макроекономическими и политическими факторами, неустойчивостью к негативным изменениям в мировой экономике.

Ключевые слова: рынок капитала, мировой рынок, прямые иностранные инвестиции, ПИИ, предпринимательский капитал, глобальная экономика, глобализация.

Modern trends of the world capital market development, in particular, the tendencies of international FDI flows, as one of the determining factors of global economy transformation are investigated. The fact of slowing down the processes of the international FDI movement has been established. This was due to a decrease in the inflow of foreign capital into the developed countries of North America and Europe. Developing countries have slowed down, however, continue to increase investment. It has been proved that the reduction of global investment flows is due to the strengthening of the rising countries positions and the strengthening of protectionism and securitization by the highly developed countries, the reorientation of the latter's policy towards the accumulation of capital as a source of economic stability. It is proved that capital movement as a form of international economic relations, unlike international trade, is a more sensitive process to changes in the world economy. The activity of international investment processes is an indicator of the global economy sustainability, and the level of individual countries engagement with them is a reflection of their economic and institutional maturity. Peculiarities of Ukraine's participation in the process of the international entrepreneurial capital movement are analyzed. Ukraine is characterized by constant significant fluctuations in the volume of attracting foreign capital, which is mainly due to macroeconomic and political factors, instability to negative changes in the global economy. Ukraine's potential as an exporter of capital in the coming years has little prospect of development, given the events in the east of the country and low level of economic growth. However, Ukraine has a high level of resource provision and in the short term can form a competitive and investment-attractive economy. Therefore, Ukrainian investment policy should be focused on increasing the attractiveness of the economy for foreign investors by continuing systemic economic reforms, the development of modern methods of foreign investment management.

Key words: capital market, world market, foreign direct investment, FDI, entrepreneurial capital, global economy, globalization.

Постановка проблеми. Однією з ознак сучасності є об'єктивна приналежність усіх без винятку країн до глобальної економічної системи, одним із проявів чого є зниження їхньої спроможності самостійно реалізувати внутрішню та зовнішню політику. Країни з низьким та середнім рівнями розвитку є більш уразливими до даного чинника і частково компенсують його вплив, користуючись окремими перевагами глобалізації (доступ до міжнародних ринків, можливість отримання фінансової допомоги та ін.) шляхом активізації участі в міжнародних економічних відносинах. Не є винятком і Україна, яка протягом останнього десятиліття цілеспрямовано і стійко зміцнює позиції на світовому ринку товарів та послуг. Однак на

ринку капіталу вона є відносно пасивним учасником – нетто-імпортером прямих іноземних інвестицій. Тому актуальним є визначення перспектив участі України у міжнародних процесах руху підприємницького капіталу не лише як реципієнта, а й донора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міжнародні потоки прямих іноземних інвестицій (ПІІ) апіорі є одним з основних об'єктів численних наукових досліджень. Концептуальні та практичні розробки даної проблематики еволюціонують адекватно до тенденцій розвитку міжнародних економічних відносин та глобальної економіки, акцентуючись на питаннях ідентифікації чинників впливу на спрямованість та інтенсивність інвес-

тиційних потоків, взаємозв'язку між обсягом ПІІ й економічним зростанням приймаючої країни, взаємозалежності між міжнародними потоками капіталу та глобалізацією.

Незважаючи на багатоаспектність наукових ідей, позиція переважної більшості вчених сходиться на тому, що обсяг ПІІ та рівень економічного розвитку приймаючої країни є взаємозумовленими і корелюють позитивно. При цьому, на думку окремих дослідників, іноземні інвестиції є важливим чинником економічного зростання як країни-імпортера, так і експортера капіталу, вони дають вищий економічний ефект, аніж внутрішні інвестиції. Однак умовою їх високої продуктивності є наявність у приймаючій країні людського капіталу та спроможності економічних суб'єктів освоювати передові технології [1, с. 115]. Іноземні інвестиції сприяють економічному зростанню не лише національних економічних систем, а й окремих бізнес-суб'єктів. Так, за результатами досліджень Равіда і Джоует довели, що галузі, які функціонують на основі іноземного капіталу, мають вищий рівень ефективності та продуктивності, забезпечують вищий рівень зайнятості порівняно зі сферами, непривабливими для іноземних інвесторів [9].

Значну кількість наукових праць присвячено дослідженню чинників інвестиційної привабливості країн. Так, Шнайдер і Фрі, досліджуючи економічні та політичні детермінанти ПІІ, дійшли висновку, що ефективність інвестицій залежить навіть від типу країни – експортера капіталу (комуністичний чи капіталістичний). При цьому визначальними чинниками обсягу залучених іноземних інвестицій серед економічних є ВВП на душу населення та стан платіжного балансу, політичних – політична стабільність приймаючої країни [10]. Буссе та Гефекер доводили, що детермінантами інтенсивності надходження ПІІ в країну є політична стабільність, внутрішні та зовнішні конфлікти, корупція і соціальна напруженість, правопорядок, демократична підзвітність уряду й якість бюрократії [2]. Із позиції сучасних економістів-глобалістів фундаментальними чинниками, що стимулюють приплив іноземного капіталу, є технологічні можливості, людський капітал, інфраструктура, торговельна політика та відкритість, рівень економічної свободи в приймаючій країні [7].

Предметом активних наукових дискусій ще з 60-х років ХХ ст. став взаємозв'язок ПІІ та процесу глобалізації [6; 3]. При цьому, на думку експертів ЮНКТАД, у період третьої хвилі глобалізації ПІІ стали визначальним чинником даного процесу, оскільки потоки капіталу стали основним інструментом посилення взаємозв'язку між країнами. Увага вчених переважно була акцентована на мотивах ТНК до перенесення свого капіталу за кордон. Слід відзначити, що у ХХ ст. до них відносили виробничі витрати, технологію, торгові

бар'єри, тоді як у ХХІ ст. увага вчених переважно фокусувалася на дослідженні таких чинників, як відкритість економіки [11], людський капітал та його ціна [15], розмір ринку [7].

Резюмуючи результати наукових досліджень, можна зробити висновок, що твердження про взаємозумовленість прямих іноземних інвестицій та економічного зростання глобальної і національних економічних систем є аксіомним. Тому важливим є здійснення моніторингу тенденцій міжнародного руху підприємницького капіталу у глобальній економіці, визначення перспектив участі окремих країн у даному процесі.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення перспектив участі України у процесі міжнародного руху прямих іноземних інвестицій в контексті трансформацій глобального ринку підприємницького капіталу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Понад два десятиліття в наукових та політичних колах домінувала думка про те, що глобалізація є основною рушійною силою прискорення світового економічного розвитку. Ця гіпотеза підтверджувалася об'єктивним підвищенням починаючи з 80-х років ХХ ст. темпів зростання вартості глобального ВВП, міжнародних потоків товарів, послуг та капіталу. Отримання позитивних економічних ефектів вимагало від країн подальшої зовнішньоторговельної та інвестиційної відкритості і лібералізації. Однак поступовий прояв загроз та викликів глобалізаційних процесів, загострення міжнародної конкуренції за ринки та ресурси спричинили активізацію країнами заходів економічного протекціонізму – імплементацію політики «економічної сек'юритизації». У сукупності з наслідками циклічних криз це призводило до коливань основних індикаторів глобального економічного розвитку. При цьому, незважаючи на волатильність, позитивний тренд динаміки вартості світової торгівлі та глобального ВВП підтримувався зростаючим попитом, зокрема з боку країн Азії. Натомість вартість іноземних інвестицій починаючи з 1995 р. і донині амплітудно коливалася, чутливо реагуючи на зміни глобальної кон'юнктури та економічної стійкості найбільш економічно розвинених країн (рис. 1).

Динамічно підвищуючись з 1990 р., вартість ПІІ досягла максимального рівня у 2007 р. – 3,14 трлн дол. США. Протягом останнього десятиліття найсприятливішим був 2015 р., коли вартість інвестицій становила 2,68 трлн дол. США. Незважаючи на оптимістичні прогнози експертів щодо позитивної динаміки, у 2018 р. відбулося критичне зниження обсягу глобальних інвестицій – на 39,3% (відносно попереднього року). За даними Світового банку, вартість інвестованого капіталу становила лише 1,2 трлн дол. США (рис. 2).

За оцінками ЮНКТАД, середньозважений приріст вартості прямих іноземних інвестицій у світі

з 1990 по 2000 р. становив 21%, з 2001 р. по 2007 р. – 8%, з 2008 р. і донині – лише 1% [16]. Скорочення глобальних інвестиційних потоків протягом останніх трьох років відбулося за рахунок зменшення припливу іноземного капіталу у розвинені країни (на 27%), зокрема до країн Північної Америки – на 33%, або на \$164 млрд (незважаючи на активізацію репатріації прибутків американськими ТНК як результату запровадження політики «трампономики»), та Європи – на 27%, або на \$144 млрд [17]. При цьому країни, що розвиваються, хоча і знизили темпи, однак продовжують нарощувати обсяги залучення інвестицій, збільшивши свою частку у 2018 р. до 54% проти 46% у 2017 р. У результаті вони формують половину

з 20 країн, що найбільше залучають іноземного капіталу. Лідерами в отриманні прямих іноземних інвестицій у 2018 р. були США, Китай, Гонконг, Сінгапур та Нідерланди. Найбільш потужними інвесторами були Японія, Китай, Франція, Гонконг та Німеччина. Суттєво втратила свої позиції на ринку капіталу Великобританія, яка ще в 2017 р. входила у п'ятірку лідерів-інвесторів та реципієнтів іноземних інвестицій. Це об'єктивно підтверджує думку окремих економістів щодо негативного впливу виходу країни з ЄС на позиції як країни, так і всього економічного союзу на глобальному ринку підприємницького капіталу.

У 2019 р., за оцінками ОБСЄ, збереглися негативні тенденції у розвитку глобального ринку

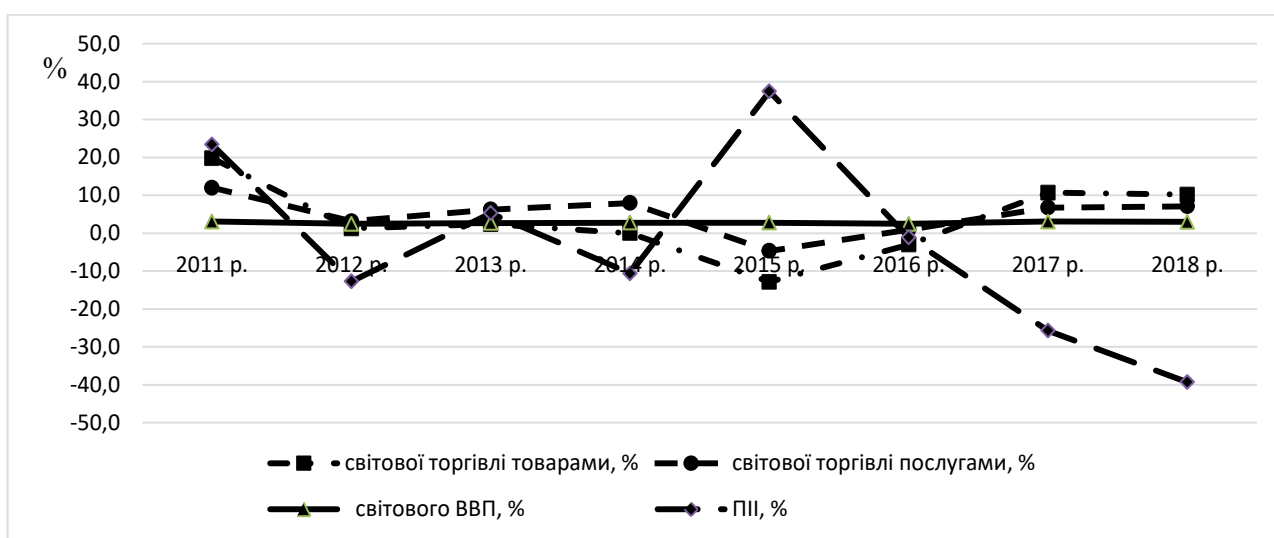

Рис. 1. Динаміка індексів росту світового ВВП, світової торгівлі товарами та послугами, прямих іноземних інвестицій, %

Джерело: побудовано за даними [5; 13]

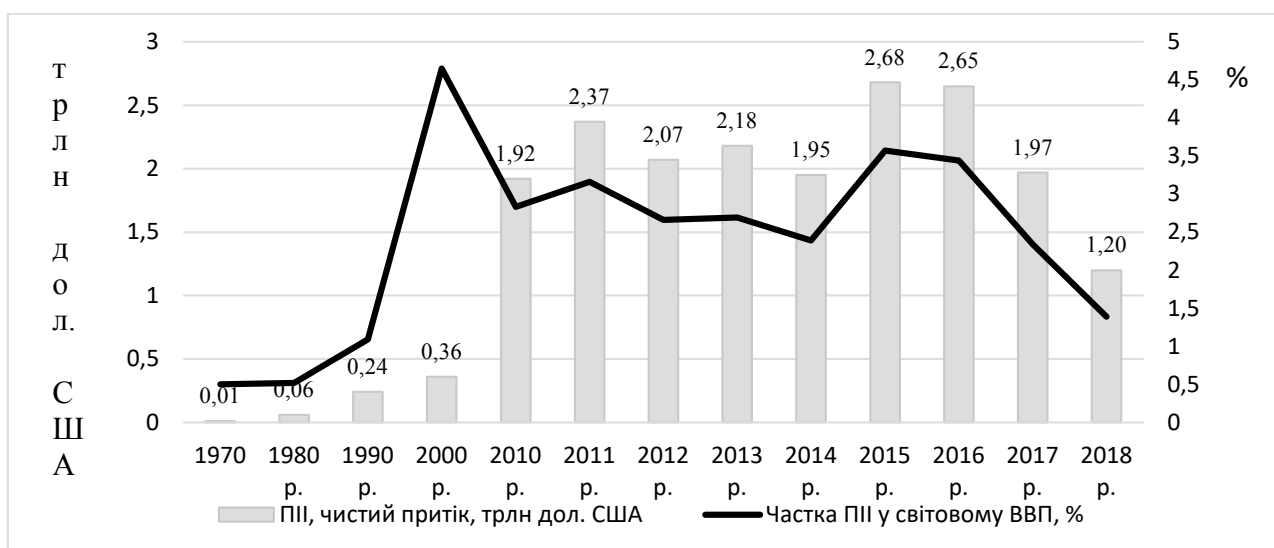

Рис. 2. Динаміка вартості ПІІ та їхньої частки у глобальному ВВП

Джерело: побудовано за даними [5]

інвестицій. Зокрема, у першій половині 2019 р. вартість ПІІ скоротилася на 20% порівняно з аналогічним періодом 2018 р., до 572 млрд дол. США. Зокрема, приток капіталу до країн – членів ОБСЄ скоротився на 43%, переважно за рахунок США та Великобританії. Потік інвестицій із країн ОБСЄ знизився на 2% [4].

Таким чином можна стверджувати, що рух капіталу як форма міжнародних економічних відносин на відміну від міжнародної торгівлі є більш чутливим процесом до змін у світовій економіці. Періодичний прояв загроз глобалізації (загострення конкуренції за ринки та ресурси, бідність, екологічні, демографічні та міграційні проблеми) в сукупності з порушенням рівноваги національних економічних систем призводить до переорієнтації політик окремих країн та бізнес-структур у процесі використання фінансових ресурсів з активного інвестування до використання і заощадження. Тобто активність міжнародних інвестиційних процесів є індикатором стійкості глобальної економіки, а рівень залученості до них окремих країн – відображенням їхньої економічної та інституційної зрілості.

Процес вкладення іноземного капіталу в економіку України розпочався з часу визнання її як незалежної держави. Однак у 90-ті роки ХХ ст. – період формування її політичної та економічної системи, інституційного середовища – українська економіка не була приваблива для іноземних інвесторів. Залучення іноземного капіталу поступово активізувалося лише з 2003 р. і відбувалося дуже нестабільно. Обсяги інвестицій амплітудно коливалися під впливом подій як у національній, так і світовій економіці й були мінімальними у 2008 р. та 2014 р. Найбільш сприятливими були 2005, 2007 та 2012 рр. (рис. 3).

За даними Світового банку, у 2018 р., незважаючи на оптимістичні очікування політиків та бізнес-суб'єктів, обсяги іноземних інвестицій були відносно невисокими і становили 2,48 млрд дол. США [5]. У 2019 р., за даними Державного комітету статистики, в українську економіку було інвестовано 2,53 млрд дол. США [18].

Понад 50% іноземного капіталу в Україну протягом останніх років надійшли з п'яти країн: Кіпру (майже 30%), Нідерландів (понад 20%), Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії (6,5%), Німеччини (5%) та Австрії (3,5%) [18]. Географія залучення інвестицій також є недиверсифікованою – у 2019 р. 76% іноземного капіталу було освоєно в п'яти адміністративних областях України: Києві і Київській області (58,6%), Дніпропетровській (10,6%), Донецькій (3,9%), Одеській (3,6%), Полтавській (3,3%) [18]. Основними чинниками їхньої інвестиційної привабливості були територіальне розташування і розвиненість інфраструктури. Київ та Київська область є фінансовим та економічним центром країни, що частково компенсує вплив негативних чинників, таких як високий рівень корупції та тіньової економіки, політична нестабільність, події на Сході України [12]. Негативним фактом є дуже низькі капіталовкладення у розвиток більшості регіонів країни: 15 областей отримують щороку менше 1% загальнонаціонального обсягу іноземних інвестицій, що позбавляє їх можливості реалізовувати ендogenous потенціал і отримувати важливі соціальні ефекти. Це зумовлює критичну важливість імплементації державних важелів підвищення інвестиційної привабливості регіонів.

Найбільш привабливою сферою прикладання капіталу для іноземних інвесторів у 2019 р. були

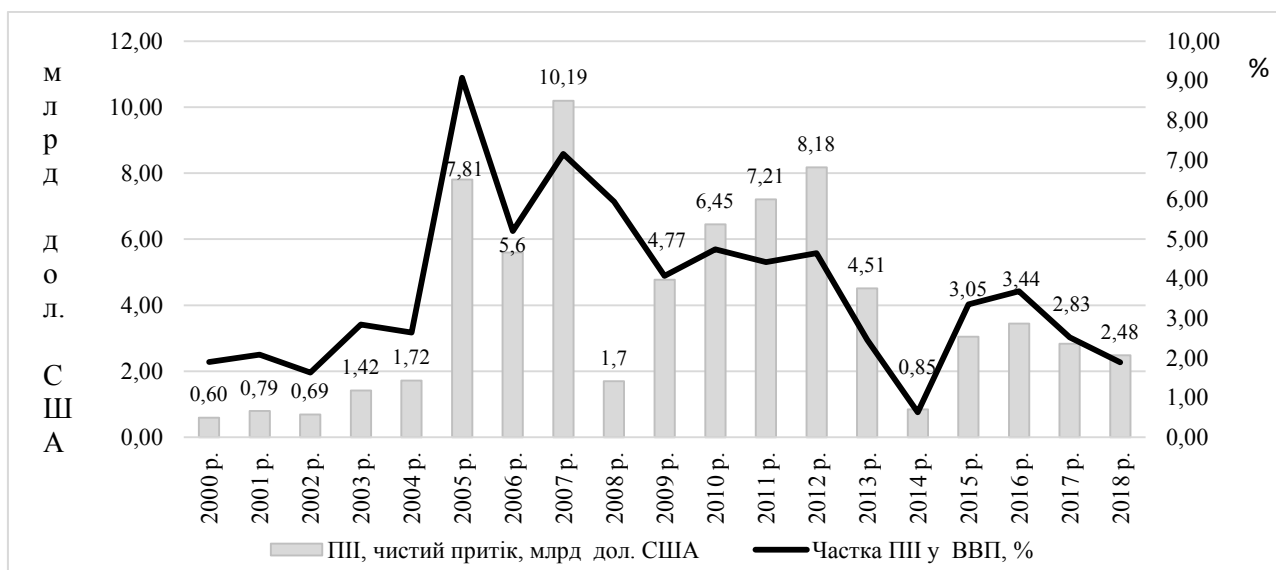

Рис. 3. Динаміка вартості ПІІ, залучених в економіку України, та їхні частки у ВВП

Джерело: побудовано за даними [5]

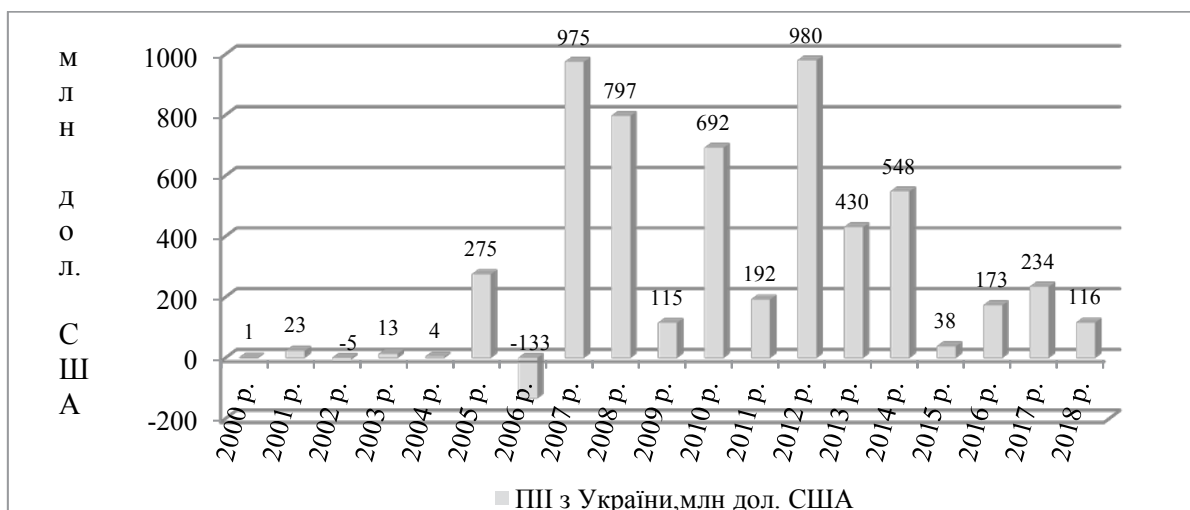

Рис. 4. Динаміка вартості ПІІ з України, млн дол. США

Джерело: побудовано за даними [5]

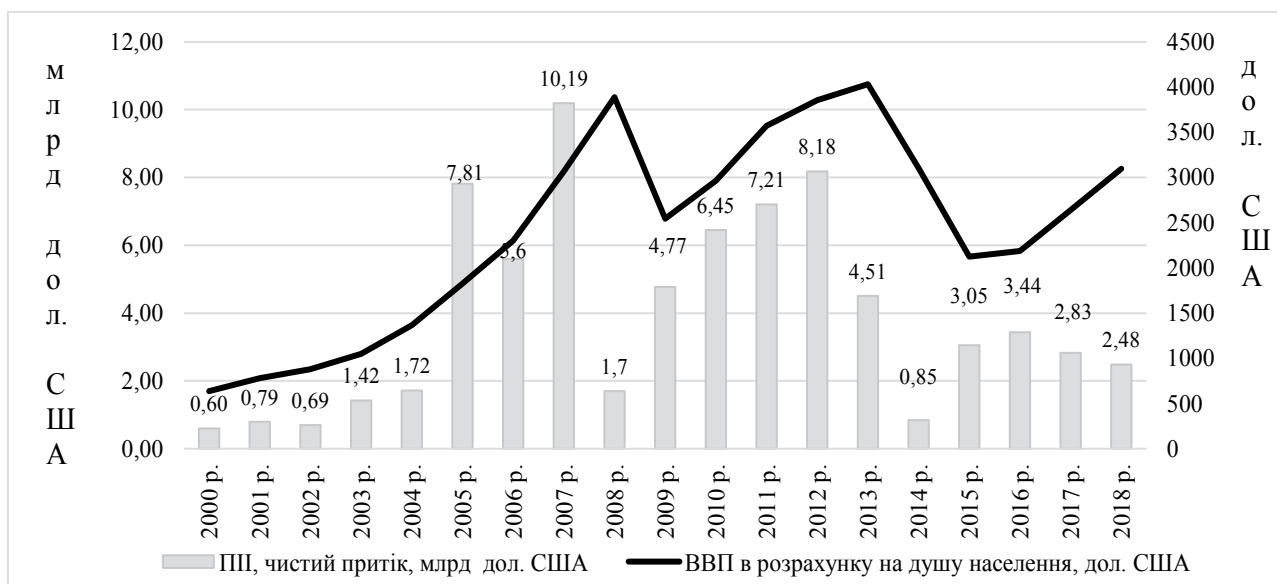

Рис. 5. Динаміка вартості залучених ПІІ та ВВП на душу населення в Україні

Джерело: побудовано за даними [5]

переробна промисловість (24%), оптова та роздрібна торгівля (15,8%), фінансова та страхова діяльність (12,7%), операції з нерухомістю (12,6%) [18]. Слід відзначити, що у структурі використання капіталу протягом останнього десятиліття відбулися зміни: суттєво зменшилася частка (з 35,1% до 24% на користь сфери послуг) переробної промисловості, в якій у 2010 р. основним складником за споживанням іноземних інвестицій була металургія (19,1% загальнонаціонального обсягу), натомість у 2019 р – виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (7,9%) [18].

У цілому можна стверджувати, що, незважаючи на позитивні результати оцінки інвестиційної привабливості України (Європейська бізнес-асоціація визначила її на середньому рівні

з перспективою поліпшення), в авторському баченні економіка України не є привабливою для іноземних інвесторів. Підтвердженням цієї тези є постійні суттєві коливання обсягів залучення капіталу, що зумовлюється переважно макроекономічними та політичними чинниками, відсутністю так званого «запасу стійкості» до негативних змін у глобальній економіці.

Відображенням незрілості української економіки також є вкрай низькі обсяги експорту підприємницького капіталу, які до 2006 р. включно у державних масштабах були практично відсутніми. З 2007 р. інвестування капіталу в економіку зарубіжних країн відбувалося зі значними коливаннями, досягнувши найвищого рівня у 2007, 2008 та 2012 рр. (рис. 4).

У 2018 р., за даними Світового банку, вартість прямих іноземних інвестицій з України становила лише 116 млн дол. США [5]. При цьому майже 95% капіталовкладень було здійснено до Кіпру, 2% – до Російської Федерації, 3% – до інших країн [18]. Основною сферою прикладання капіталу була професійна, наукова та технічна діяльність (майже 95%). Таким чином, можна стверджувати, що Україна є імпортером підприємницького капіталу.

Аналіз географічної структури вхідних та вихідних потоків капіталу в Україні (95% капіталу інвестовано у Кіпр, понад 50% капіталу надійшло з Кіпру та Нідерландів, що за окремими критеріями вважаються офшорними зонами) дав підстави для висунення гіпотези, що значна частка іноземних інвестицій є фіктивними¹. З метою її підтвердження чи спростування було здійснено співставлення трендів розвитку інвестиційних процесів за участю іноземного капіталу і ВВП на душу населення в Україні (рис. 5).

Дані рис. 5 відображають, що тренд зростання ВВП на душу населення дублює траєкторію тренду вартості вхідних іноземних інвестицій із запізненням в один рік. Це дає змогу стверджувати про позитивний вплив вартості залученого капіталу на економічний розвиток країни, тобто гіпотезу спростовано.

Висновки з проведеного дослідження. Узагальнення вищенаведених даних свідчить про сповільнення процесів міжнародного руху капіталу у світі, що зумовлено трансформацією глобальної економічної системи: зміцненням позицій висхідних країн та посиленням заходів протекціонізму та сек'юритизації з боку високорозвинених країн, переорієнтацією політики останніх у напрямі нагромадження капіталу як джерела економічної стійкості. Потенціал України як експортера капіталу найближчими роками має незначні перспективи розвитку, зважаючи на події на Сході країни та низькі темпи економічного зростання. Однак країна має високий рівень ресурсного забезпечення і, використовуючи успішний досвід та практику висхідних азійських країн, у короткостроковій перспективі може сформувати конкурентоспроможну та інвестиційно високопривабливу економіку. Тому вітчизняна інвестиційна політика має бути сфокусована на підвищення привабливості економіки для іноземних інвесторів шляхом продовження системних реформ, розвитку сучасних методів менеджменту іноземних інвестицій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Borenszteina E., Gregoriob J.De, Leec J-W. How does foreign direct investment affect economic growth?

Journal of International Economics. 1998. Vol. 45. Iss. 1. P. 115–135.

2. Busse M., Hefeker C. Political risk, institutions and foreign direct investment. *European Journal of Political Economy*. 2007. Vol. 23. Iss. 2. P. 397–415.

3. Dunning J. Explaining the International Direct Investment Position of Countries: Towards a Dynamic Development Approach, *Weltwirtschafliches*. 119. 1981. P. 30–64.

4. FDI IN FIGURES – OECD. 2019. URL : www.oecd.org/investment (дата звернення: 09.03.2020).

5. GDP (current US\$), 2019. URL : <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD> (дата звернення: 13.03.2020).

6. Hymer S. *The International Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment*, MIT Press, Cambridge, MA. 1960.

7. Jeon B., Rhee S. The Determinants of Korea's Foreign Direct Investment from the United States, 1980, 2001: An Empirical Investigation of Firm, Level Data. *Contemporary Economic Policy*. 2008. Iss. 26 (1). P. 118–131.

8. Lasbrey A. and other. Foreign Direct Investment and Economic Growth: Literature from 1980 to 2018. *International Journal of Economics and Financial Issues*. 2018. № 8(5). P. 309–318.

9. Ravida T. and Jowett A. UK foreign direct investment, trends and analysis: July 2019. URL : <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/articles/ukforeigndirectinvestmenttrendsandanalysis/july2019> (дата звернення: 16.04.2020).

10. Schneider F., Frey B. Economic and political determinants of foreign direct investment. *World Development*. 1985. Vol. 13. Iss. 2. P. 161–175.

11. Skabic I. and Orlic E. Determinants of FDI in CEE and Western Balkman Countries (Is Accession to the EU important for Attracting FDI?). *Economic and Business Review*. 2007. № 9(4). P. 333–350.

12. The official site of the European Business Association (2019), Investment attractiveness index of Ukraine. URL : <http://www.eba.com.ua/uk> (дата звернення: 26.03.2020)

13. The rise of phantom investments. 2019. URL : www.elibrary.imf.org > IMF022 (дата звернення: 26.03.2020).

14. Trade map: trade statistics for international business development. URL : <https://www.trademap.org/index.aspx> (дата звернення: 09.03.2020).

15. Wijeweeara A., Villano R., Dollery B. Economic Growth and FDI inflows: a Stochastic Frontier Analysis, Working Paper, University of New England, Australia. 2010.

16. World Investment Report 2019. URL : <https://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=2460> (дата звернення: 19.03.2020).

17. Глобальні тенденції і перспективи: світова економіка та Україна / наук. ред. В. Юрчишин. Київ : Заповіт. 2018. С. 153.

18. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 19.03.2020).

¹ За оцінками МВФ, до 40% світових іноземних інвестицій є фіктивними за критерієм руху в країни, що є офшорними зонами [12].

REFERENCES:

1. Borensztein E., Gregoriob J. De., Leec J-W. (1998) How does foreign direct investment affect economic growth? *Journal of International Economics.*, Vol. 45, Iss. 1, pp. 115–135.
2. Busse M., Hefeker C. (2007) Political risk, institutions and foreign direct investment. *European Journal of Political Economy*, Vol. 23, Iss. 2, pp. 397–415.
3. Dunning J. (1981) Explaining the International Direct Investment Position of Countries: Towards a Dynamic Development Approach, *Weltwirtschafliches*, 119, pp. 30–64.
4. FDI IN FIGURES – OECD. 2019. Retrieved from: www.oecd.org/investment (accessed 09 March 2020)
5. GDP (current US\$), 2019. Retrieved from: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD> (accessed 13 March 2020).
6. Hymer S. (1960) *The International Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment*, MIT Press, Cambridge, MA.
7. Jeon B., Rhee S. (2008) The Determinants of Korea's Foreign Direct Investment from the United States, 1980, 2001: An Empirical Investigation of Firm, Level Data. *Contemporary Economic Policy*, Iss. 26 (1), pp. 118–131.
8. Lasbrey A. and other. (2018) Foreign Direct Investment and Economic Growth: Literature from 1980 to 2018. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 8(5), pp. 309–318.
9. Ravida T. and Jowett A. UK foreign direct investment, trends and analysis: July 2019. Retrieved from: <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/articles/ukforeigndirectinvestmenttrendsandanalysis/july2019> (accessed 16 April 2020).
10. Schneider F., Frey B. (1985) Economic and political determinants of foreign direct investment. *World Development*, Vol. 13, Iss. 2, pp 161–175.
11. Skabic I. and Orlic E. (2007) Determinants of FDI in CEE and Western Balkman Countries (Is Accession to the EU important for Attracting FDI?). *Economic and Business Review*, 9 (4), pp. 333–350.
12. The official site of the European Business Association (2019), "Investment attractiveness index of Ukraine". Retrieved from: <http://www.eba.com.ua/uk> (accessed 26 March 2020).
13. The rise of phantom investments. 2019. URL: www.elibrary.imf.org/IMF022 (accessed 26 March 2020).
14. Trade map: trade statistics for international business development. Retrieved from: <https://www.trademap.org/index.aspx>. (accessed 09 March 2020).
15. Wijeweeera A, Villano R, Dollery B. (2010) Economic Growth and FDI inflows: a Stochastic Frontier Analysis, Working Paper, University of New England, Australia.
16. World Investment Report 2019. Retrieved from: <https://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=2460> (accessed 19 March 2020).
17. Globalni tendenciji i perspektivy: svitova ekonomika ta Ukrayina. [Global trends and prospects: the global economy and Ukraine] (2018) Nauk. red. V. Yurchyshyn. Kyiv: Zapovit. (In Ukrainian)
18. Oficijnyj sajt Derzhavnogo komitetu statystyky Ukrayiny. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 19 March 2020)